

GERD STEINWASCHER: Die Oldenburger. Die Geschichte einer europäischen Dynastie. Stuttgart 2011, Kohlhammer Verlag. 332 s. 25 EUR.

»Dynastier har, i likhet med individer, en naturlig levetid«, skrev den arabiske historikeren Ibn Khaldun. Menneskelige, biologiske og politiske faktorer gjør at dynastier ofte ikke har vart mer enn noen generasjoner. Huset Oldenburg er usedvanlig for sitt lange liv; i Danmark varte dynastiet fra 1448 til 1863, i Norge fra 1449 til 1814. Oldenburgdynastiet står dessuten, sammen med det skotske Stuart-dynastiet og det franske Capet-dynastiet, i en særstilling gjennom sin usedvanlig lange ubrutte rekke av konger. Fra Frederik I til Frederik VI teller man elleve generasjoner hvor sønn fulgte etter far. På tross av dette har danske eller norske historikere aldri viet huset Oldenburg noen samlet historisk framstilling.

Det siste tiåret har sett en renessanse for bøker om dynastiers historier, en sjanger forlagene i en periode betraktet som usalgbar. I Storbritannia har forlaget Hambleton/Continuum utgitt en serie for det meste utmerkede monografier om særlig britiske og franske dynastier, hvor stat, dynasti og person har blitt sett i sammenheng. I Tyskland har forlaget Kohlhammer i en tilsvarende serie tatt for seg en rekke dynastier med tyngdepunkt lengre øst i Europa.

I sistnevnte serie inngår et bind om huset Oldenburg, skrevet av dr. Gerd Steinwascher, som er leder for statsarkivet i Oldenburg og honorær professor ved Carl von Ossietzky-universitetet i samme by. Det dreier seg om ei bok om langt mer enn bare de danske kongene av huset Oldenburg; Steinwascher har nemlig valgt å ta med også alle slektas sidegreiner.

Når også sidegreinene tas med, har slekta fra det lille nordvesttyske grevskapet med tida spredt seg til tronene i Danmark, Norge, Sverige, Hellas og Russland, foruten Oldenburg selv og hertugdømmene – og følger man det agnatiske genealogiske prinsippet Steinwascher opererer med, vil slekta i nær framtid også bestige Storbritannias trone (noe han riktignok ikke nevner).

Går vi 600 år tilbake i tid, var det lite som tydet på at det ville skje. Huset Oldenburg, som først stiger ut av historiens mørke i 1091, delte seg med tida i to hovedlinjer. Rundt 1420 var Delmenhorst-linja i ferd med å nå veis ende i og med at grev Nikolaus, som i 1418 hadde etterfulgt sin far, Otto IV, var barnløs og den siste av sin slektsgrein. Det samme gjaldt hovedmannen for den eldre greina, grev Dietrich, som i 1407 hadde mistet sin første kone, Adelheid (grev Nikolaus' søster), uten at det var kommet barn i ekteskapet.

Men etter seksten år som enkemann giftet Dietrich seg i 1423 med Heilwig, søster av Adolf VIII, greve av Holstein og hertug av Schleswig. Dette ekteskapet innebar nærmest en gjenfødelse for huset Oldenburg. I ekteskapet ble det født tre sønner, hvorav den eldste, Christian, skulle komme til å herske over et større og mer vidstrakt rike enn noen annen samtidig europeisk monark: Danmark, Norge, Sverige, Finland, Island, Grønland, Færøyene, Orknøyene, Shetlandsøyene, Schleswig, Holstein, flere østersjøøyer og deler av Estland.

Hvordan greveslekta Oldenburg ble kongehus har forfatteren forbausende lite å si om. Han konstaterer at Adolf VIII var en aktuell tronkandidat ved kong Christoffers død i 1448, men at han, av årsaker forfatteren bare kan spekulere om, pekte på sin unge søstersønn, Christian av Oldenburg. Fullt så enkelt var det naturligvis ikke, og forfatteren forbigår både hvilke andre forhold som talte til Christians fordel og hvilke forpliktelser Christian måtte love å påta seg. For Norges del konstateres det bare at Christian I ble kronet i domkirka i Trondheim i 1450, uten at vi får høre noe om den forutgående tronstriden med den svenske kongen, Karl Knutsson, som var blitt kronet i samme katedral året før og som Christian deretter måtte nedkjempe militært før han kunne sikre seg den norske krona.

Generelt vil man kunne påpeke mye som har blitt utelatt, forbigått eller forenklet, men på den andre sida ligger dette også i sakens natur. Forfatteren gjør i forordet oppmerksom på at han, stilt overfor et så omfattende tema som huset Oldenburg med alle dets sidegreiner naturligvis har vært nødt til å være selektiv og utelate mye. Allikevel kan man i blant være uenig i hans prioriteringer og forundre seg over at hendelser som vanligvis regnes som sentrale er utelatte. For å ta to eksempler av nyere dato nevnes for Danmarks del ikke Påskekrisen i 1920, for Norges del ikke kong Haakons avgjørende utnevnelse av den første sosialdemokratiske regjeringa i 1928 – begge hendelser av stor betydning for forståelsen av de moderne danske og norske monarkiene.

Umiddelbart virker det underlig å finne monarker som vanligvis oppfattes som representanter for slektene Glücksburg (Danmark, Norge, Hellas), Holstein-Gottorp (Sverige) og Romanov (Russland) buntet sammen som Oldenburg-dynastiet, som det jo er barnelærdom at døde ut med Frederik VII i 1863. Men rent genealogisk har Steinwascher naturligvis rett, ettersom de jo alle stammer i mannlig linje fra den første kjente oldenburger, grev Egilmar. At de alle betraktes som medlemmer av ett dynasti, er uvant, og forfatteren kunne kanskje med fordel ha

problematisert dette noe mer enn han gjør i boka. Motsatt kan det tenkes at det bare er nordisk vanetenking som taler mot dette, og at den dynastiske helheten framstår som en selvfølge for en historiker med base i Oldenburg.

Valget om å inkludere hele dynastiet gjør at det blir svært mye å holde rede på, og til tider kan partier i boka minne mer om genealogiske redegjørelser av hvem som var far til hvem og hvem som giftet seg med hvem enn om historisk analyse. Slektstavlene bakerst i boka er heller ikke detaljerte nok til at de alltid er en hjelp til å holde rede på alle de personene som passerer i revy. Steinwaschers bok er primært en politisk og genealogisk historie, mens de mange andre aspektene av monarkihistorie – som for eksempel monarkers rolle som byggherrer og kunstmesener og forholdet mellom hersker og folk – for det meste forbigås.

Boka inneholder en del feil, særlig når det gjelder navn og titler. For eksempel omtales de svenske kongene av Pfalz-dynastiet (Carl X Gustaf, Carl XI og Carl XII) konsekvent som medlemmer av Vasa-slekta, på tross av at dronning Christina var den siste Vasa på Sveriges trone og på tross av at verken Pfalz-kongene selv eller andre brukte denne betegnelsen om dem (dronning Christina skrev selv at etterfølgeren hadde bønnfalt henne om å få ta hennes slektsnavn og våpen, men at hun avviste hans bønner). Også andre former for faktafeil forekommer, og det skjer også at forfatteren går seg vill i genealogiske forhold eller kommer i skade for å motsi seg selv.

Boka er ikke forskingsbasert og legger dermed heller ikke fram noe nytt. Steinwascher baserer seg utelukkende på tysk- og engelskspråklig sekundærlitteratur, noe som i seg selv kunne ha båret galt av sted. Men litteraturlista favner bredt, og i så måte er resultatet bedre enn man kanskje kunne hatt grunn til å frykte.

Fullt ut tilfredsstillende er boka ikke, men Gerd Steinwascher har, fra et ikke ideelt utgangspunkt, lyktes i å skrive en helhetlig framstilling av historien om Oldenburg-dynastiets mange greiner. I og med at det ikke foreligger noe tilsvarende fra nordiske historikere – og at danske historikere inntil nylig har vist liten biografisk interesse for de oldenburgske kongene (med unntak av den stadige strømmen av bøker om Christian IV) – fyller Steinwaschers bok foreløpig et tomrom i historieskrivinga.

Trond Norén Isaksen